קט: שני דייני פרק שלשה עשר כתובות

עין משפט נר מצוה

מג א מיי׳ פט״ז מהל׳ טוען הל׳ ב ופ״ו מהל׳ עדות הל׳ ח סמג עשין לד טוש״ע ח״מ סימן מו סעיף כ וסימן קמז סעיף ד:

מד ב מיי׳ פט״ז מהל׳ טוען ונטען הלכה ח כ״י ח״מ סימן קמז:

מה ג מיי׳ שם הל׳ ג טוש״ע ח״מ סימן קמז סעי׳ ג:

מו ד טוש״ע שם בסג״ה:

מז ה מיי׳ פ״ו מהלכות נחלות הלכה ו סמג עשין לו טור ש״ע ח״מ סימן לל סעי׳ ב:

מח ו מיי׳ פט״ז מהל׳ טוען ונטען הל׳ יא טוש״ע ח״מ סימן קמח סעיף ב:

מט ז ח ט מיי׳ שם סי׳ טור ש״ע שם וסעיף ח:

נ י מיי׳ פ״ו מהלכות נחלות הלכה ב סמג עשין לו טוש״ע ח״מ סי׳ רמח סעיף ב:

נא כ ל מיי׳ פי״ח מהל׳ זכיה הל׳ כב סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ רנג סעי׳ כב (וכתב אלפס ב״כ פ״ע ד׳ רכב:):

תוספות רי״ד

ראיכן היה אחר פג׳ הדיינין ותחם שם לא אבד את זכותו שאין הדיינים צריכים לראות מה שכתוב בשטר שלא על מה שכתוב בתוכו מעידים אלא על התימות העדים והלכך לא אבד את זכותו שהוא יכול לומר כשחתמתי דיין על האשרתא לא ראיתי מה שכתוב בשטר שאילו הייתי רואה מיד הייתי מעדער ששדה זו היתה שלי והשטר זה בטל הוא ולא הייתי תוהם: עשאה סימן וכו׳ אמר אביי ל״ש אלא לאחר אבל לעצמו לא אבד את זכותו דא״ל אי לאו דעבדי הכי לא הוה מצינא לך (ס״א מיחיבון לי) מאי אית לך למימר אי בעי לך למימר מודעא חברך חברא אית לך. פי׳ אם זה שמעון מכר השדה האחרת שבצד זו לראובן וכתב לו במצרים שהיא סמוכה לשדה שלי ועכשיו אומר לו שמעון לראובן אילו היתה שלך הי״אך שתקת וקבלת זה השטר אילולי שהודית כי היא שלי ואינה שלך לא אבד כזה ראובן זכותו שהוא אומר לו אם הייתי מעדער מיד היית חוזר בך מלמכור לי אותה השדה ולא הייתי יכול לכוף כדי שתמכור לי מפני שהייתי חפץ בקניינך אותה שדה שתקתי וזה שלא עשיתי מודעא בפני עדים מתחלה כי זה שאני שותק ומקבל שטר זה לא שאני מודה אלא מפני השדה האחרת שהוא מוכר לי אני שותק עכשיו מפני שאני ירא שמא יגידו העדים הדברים ויגיעו לאזניך ותמנע מלמכור לי. ההוא דעשאה סימן לאחר שכיב ואיקום אפוטרופא אתא לקמיה דאביי א״ל עשאה סימן לאחר אבד את זכותו. א״ל אילו הוה אבהון דיתמי הוה טעין ואמר תלם אחד עשיתי לך א״ל שפיר קאמרת דא״ר יוחנן אם טען ואמר תלם א׳ עשיתי נאמן. פי׳ מה שהודית על תלם א׳ שיש לי על פי כל השדה שמכר כין שדה זו שאני עורר וכין אותה השדה שמכר ועל אותו התלם כתב מצר פלוני סמוך לשדה שלי ותתמתי ולא מתיתי א״ל זיל הב ליה תלם א׳ פי׳ לאחר שהביא אפוטרופוס של יתומים ראיה שהיתה שדה של אביהם ונגזלה ממנו ולא היה בה כלום זכות למחזיק אלא שעשאה סימן לאחר א״ל אביי לאפוטרופוס זיל הב ליה למחזיק מיהת תלם א׳. הוה (איכא) עליה דיבבא דדקלא א״ל אילו הוה אבוהון קיים הוה טעין ואמר חזרתי ולקחתיו ממנו א״ל שפיר קאמרת דא״ר יוחנן אם אמר חזרתי ולקחתיו ממנו נאמן אמר אביי האי מאן דמוקים אפוטרופא לוקים כי האי דידע להפוכי בזכותא דיתמי. פי׳ המורה דאפשר שאסר הוא הפה שהתיר ואינו נ״ל דלא אמר דהפה שאסר הוא הפה שהתיר אלא כדטעי׳ האיסור וההיתר ביחד אבל אם אסר עצמו היום אינו יכול להתיר עצמו למחר אלא הטעם הוא מפני שיש לו עדים שהיתה שלו של אביו

תוספות רי״ד (המשך)

ומשום דתתם בההוא סימנא אתה עושה אותו כאילו הודה לו ואע״פ שלא הודה לו בפי׳ למיכך כל טענה שיאמר אנו מאמינים לו כיון שיש לו עדים ואי אמרת טעמא דטען אפוטרופוס הא לא טעין לא הוה טעין אביי הכי בעבור היתומים והא דק״ל כל מילתא דהוה מצי למיטען אביהם של יתומים ב״ד טוענים בעבורם שהרי אין נפרעין מנכסי יתומים אלא בשבועה ואע״פ שיש ביד המלוה שטר חתום ואיתמי לא שניי מידי טעני ב״ד בעבורם דלמא פרעיה י״ל דוקא גבי פרעון דשכיחי אינשי דלא קרעי לשטרא או משום דמאמינו שיקרענו או שמא ישאר מעט לפורעו או שמא אפשיטי דספרא שייריה טוענין בעבורם אבל בחזרתי ולקחתיו ז) דהוה מילתא דלא שכיחא אי נמי בתלם א׳ עשיתי לו דלא מוכחא מילתא אי טענו יתומי אין ואי לא לא טענו להו ב״ד. והרב אומר שאפילו באלו הטענות טוענין ב״ד בשבילם שכל טענה שיכולין לטענן טוענין ואביי דלא טען הכא בשבילם משום דלאו ארעתיה כ): **מתני׳** מי שהלך למדינת הים ואבדה לו דרך שדהו לעצמו לא אבד את זכותו דאמר אי דלא עבדי ליה הוה מזבן לה ניהלי מאי אית לך למימר איבעי לי למימסר מודעא ז)חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה ההוא דעשאה סימן לאחר ערער ושכיב ואוקים אפוטרופא אתא אפוטרופוס לקמיה דאביי א״ל עשאה סימן לאחר איבד את זכותו אמר אי הוה אבוהון דיתמי קיים הוה טעין ואמר תלם אחד עשיתי לך א״ל שפיר קאמרת דאמר ר׳ יוחנן אם טען ואמר תלם אחד עשיתי לך נאמן זיל הב ליה מיהת תלם אחד הוה עלה ריבבא דדיקלי אמר ליה אי הוה אבוהון דיתמי קיים הוה טעין ואמר חזרתי ולקחתי ממנו א״ל שפיר קאמרת דא״ר יוחנן ראם טען ואמר חזרתי ולקחתיו ממנו נאמן ראמר אביי האי מאן דמוקים אפוטרופא נוקים כי האי דידע לאפוכי בזכותא דיתמי: **מתני׳** מי שהלך למדינת הים ואבדה דרך שדהו אדמון אומר ילך לו בקצרה וחכמים אומרים יקנה לו דרך במאה מנה או יפרח באויר: **גמ׳** מ״ט דרבנן ישפיר קאמר אדמון אמר רב יהודה אמר רב יכגון שהקיפוה ארבעה בני אדם מארבע רוחותיה אי הכי מאי טעמא דאדמון אמר רבא בארבעה דאתו מכח ארבעה וארבעה דאתו מכח חד כולי עלמא לא פליגי דמצי מדחי ליה כי פליגי בחד דאתי מכח ארבעה אדמון סבר מכל מקום דרכא אית לי גבך ורבנן סברי באי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא שטרא למרייהו ולא מצית לאשתעויי דינא בהדייהו ההוא דאמר להו דיקלא לברת אזול יתמי פלוג לנכסי לא יהבו לה דיקלא סבר רב יוסף למימר היינו מתניתין א״ל אביי מי דמי התם כל חד וחד מצי מדחי ליה הכא דיקלא גבייהו הוא יומאי תקנתייהו ליתבו לה דיקלא וליהדרו וליפלגו מרישא: ההוא דאמר להו דיקלא לברת שכיב ושביק תרי פלגי דדיקלא יהיב רב אשי וקא קשיא ליה מי קרו אינשי לתרי פלגי דיקלי דיקלא או לא אמר ליה רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה דרבא לקרו אינשי לתרי פלגי דיקלי דיקלא מתני׳

מסורת הש״ס

ב) [נקמן קי. כ״כ כת: לח: לט. ערכין טח.], ב) יומות לז:, ג) נ״ז ספ. ד) שייך לעמוד ה׳ במתני׳, ה) גי׳ רש״ל אחר לאחר, ו) [ניטין נח: כ״כ כב.].

הגהות הב״ח

(א) תו״ה ועשאה כו׳ שעשאה סימן כל״ל ותיכת העורר ממחק: (ב) ד״ה וכ״ג כו׳ למרייהו דיכות:

מוסף רש״י

מי שהלך למדינת הים ואבדה דרך שדהו. שסיפה שהיו מוקפת משדות מתרים ויכיה לו דרך על אחת מן הרוחות ואבדה, שסכתו על אחה מן הרוחות היתה (יבמות לז:). ילך בקצרה. יתנו ביניהם דרך קצרה, ולקמן מפרש לה (שם:). שפיר קאמר אדמון. דקבלקת דעתא שהקיפו אדם אחד מכל רוחותיו, דאמר אוקיוס בניה הוא (שם:). בגון שהקיפוה ארבעה בני אדם. דכל חד מדחי ליה (שם:). בארבעה דאתו מכח ארבעה. שארבעה אנשים מכרו לאלו (שם:). אי שתקת שתקת. ולא תעלה עליך כמנס יקריס (שם:).

תוספות רי״ד (המשך)

ז) וכ״כ הרא״ש בתשובה כרים מלל פ״ו לחלק בזה וכ״ה בשו״ע בסי׳ ר״ל סעיף י״ב אבן הרא״ש בספקיו כתן והכ״ן כתב מי׳ אחר דנמקום דאיכא דאפטרופוס אין יכולים כ״ד לעשות מתחילה דשמא יודע דאפטרופוס בגרי יהומא ס״ב בשו״ע בסי׳ ק״ח סעיף ד׳ והרבר נ״ע. ב) וכ״כ הרמ״ם כתן הל׳ ה״ח ד׳ אחר ליה.

ד) עשאה סימן לאחר. ממון הלשון משמע דלעורר קאי כגון שמכר אחת משדותיו ועשאה סי׳ בשם המוחזק וכגון הכי פי׳ לא שנו אלא לאחר אבל לעצמו לא איבד כלומר אם מכר מערער אחת משדותיו למוחזק לאו הוראה היא דאי לאו דעבדי הכי לא היה המוחזק קונה שדה ממני ואני הייתי לריך למעות ולא גרסי׳ מזבן אלא זבין ובירושלמי משמע כרש״י שהביא בפי׳ ר״מ ולא סוף דבר שעשאה (ה) העורר סימן לאחר אלא אפילו עשאה ה)אחר לאחר והעורר תמוס בעד איבד זכותו: **אמר** ליה שפיר קאמרת דאמר ר׳ יוחנן בו׳. אביי לא היה זכור כדברי ר׳ יוחנן עד שהזכירו דאפוטרופוס דאילו היה זכור היה הוא עצמו טוען כשביל היתומים כדקיימא לן (ו) טוענין ליורשין: **אם** טען ואמר חזרתי ולקחתי ממנו מיהתא. מיהא אמאי נאמן הואיל והודה לאלו שלו הוא איתך יכול לטעון שוב חזרתי ולקחתי וכ״ת דנאמן במיגו דאי בעי לא הוה מחם ולא הוה מודה לאו מילתא היא דבכי האי גוונא לא אמרי׳ מיגו כדפירשנו לעיל בפרק הכותב (דף פה. ופס) גבי הניח אחתא דאפקידו גבה מלוגא דשטרי כמו שפירשנו שם ולפי מה שפירשנו במי שהיה נשוי (לעיל לב: ופס״ד ריש דיגא) אלא טעינן ליתמי מזייף הוא אומר רבי דמלינן לפרש הכא דמייבי כגון שאין כתב ידי העדים יולא ממקום אחר ולכך נאמן לומר חזרתי ולקחתי ממנו מיגו דאי בעי אמר מזייף הוא ולא נחתם ולא עשיתי סימן מהימן הוא לומר עשיתי סימן וחזרתי ולקחתי ממנו והא דלא קאמר אי הוה אכוהון הוה טעין מזייף הוא דלא טעינן ליתמי מזייף הוא מיהו חזרתי ולקחתי ממנו טעינן להו כיון דקסבר דאכוהון הוה מהימן כהך טענה מיגו דאי בעי אמר מזייף הוא כדפרישית במי שהיה נשוי: **ורבנן** סברי אי צייתת צייתת ואי לא מהדרנא שטרא למרייהו. אבל הא לא מצי למימר בחד דאתי מכח חד מזגינא ליה לארבעה דלא מצית לאשתעויי דינא בהדייהו דלא מצית לכפקיע דינו על ידי מכירתו הואיל וקודם שבא לידו לא היה ראוי לומר כן אבל בחד דאתי מכח ד׳ יכול לומר מהדרנא שטרא למרייהו (ב) וחזות הכא על ידו הוא יכול להפקיעו ולהעמידו בזכותו שהיה לו קודם שבאו לו אלו השדות לידו והא דקאמר בפ״ק דב״ק (דף מ.) מכר לאחד או לג׳ בני אדם כאחד פירוש עדיות וביונות וזיבורית כולן נכנסו תחת הבעלים ומוקי לה התם בשלקח עדיות בתמרוג׳ ופריץ ולימו כולהו ולינבו מעדיות משום דאמר להו מי שקליתו כדיינייכו שקליתו ומי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למריה ופריץ נזקין נמי נימא הכי אלמא התם אמרי׳ הך טעמא לכולי עלמא לא קשה מידי דהתם לית ליה פסידא לגמרי דהא גבי מזיבורית ולהכי מודה התם דמלי אמר מהדרנא שטרא למריה אבל הכא דאיכא פסידא לגמרי סבירא ליה דלא אמרי׳ מהדרנא שטרא למרייהו והא דפריץ מי הכי נזקין נמי נימא הכי הוא הדין דאבעל חוב מלי פריץ אמאי גובה מן הבינונית אלא רבותא קפריץ דאפי׳ נזקין דידיו מן הבוחה בעדיות נימא הכי ורש״י פי׳ לשם דווקא ממקין קפריץ אבל מבעל חוב נימא ליה דגובה מן הבינונית דאי א״ל מהדרנא שטרא דזיבורית למריה מלי א״ל לכי מהדר אבל נזקין ניתיב ביונות ולא מלי אמר ליה לכי מהדר וכ״ת כתובת אשה נמי אמאי גובה מן הזיבורית מימא ליה לכי מהדר לא לאו מילתא היא דבהך טענה ליכא לאפקועי יותר ממה שגובה אם היו כולן ברשות הבעלים הראשונים ולפי זה שפיר הולכן לפרש כאן אי לייתא לייתא ואזיל לגבך דהשתא מרוח כמה שאינו מחזיקו לו ולא משמע כלל הלשון כך ועוד דקתני ממתני׳ יקח לו דרך במאה מנה משמע כמו שילקח מוכר:

אבל הדיינים חותמים. בקיוס אע״פ שלא קראוהו שהרי אינן מעידין אלא שטר זה בא לפניהו והעדים הכירו שהיא חתימתן: **לא שנו אלא לאחר.** דוקא נקט ממני׳ סימן לאחר אבל עשאה המוחזק כה סימן לעצמו של ראוכן זה העורר עליה שהיה שמעון מוכר שדה שבצדה לראוכן זה העורר עליו וכשמצר לו פימני המצרים כתב על שדה זו מיצר פלוני שלי ולא מיתה ראוכן: **אי לאו דעבדי הכי.** אם לא שתקתי: **לימסר מודעא.** לומר לעדים בסתר הוי יודעין שבל שדה זו שאבל זו שאני לוקח אני מערער ומה ששתקתי למה שכתבה במצריה בשמו אשם אני מוחה לא ימכור לי זאת: **חברך חברא אית ליה.** ויודיעוהו ושוב לא ימכור לי: **אלא אחד.** מענית המחריבה על פני כל השדה שמכר הודיתי לו בין שדה זו שאני עורר ובין אותה שמכר ועל אותו תלם כתב מצר פלוני שלי ותתמתי על השטר ולא מתיתי: **הב ליה מיהא תלם אחד.** לאחר שהביא אפוטרופוס של יתומים ראיה שהיתה של אביהם ונגזלה הימנו ולא היה למחזיק זכות בה אלא לפי שעשאה אביהם סימן בשמו של מחזיק א״ל אביי לאפוטרופוס זיל הב ליה למחזיק מיהת תלם אחד: **הוה.** על אותו תלם: **ריבבא דדקלא.** שורת דקלים מורכבין זה על גב זה: **חזרתי ולקחתיו ממנו.** לאחר שעשיתיו סימן בשמו: **נאמן.** דהפה שאסר הוא הפה שהתיר דמאחר שיש עדים שהיתה שלו ונגזלה הימנו אין לזה זכות באותו תלם אלא על פיו של זה שעשאה סימן לאחר והרי חזר ואמר לקחתיו: **מתני׳ ואבדה דרך שדהו.** שהחזיקו בה בעלי השדות שבמצריו: **ילך לו בקצרה.** על כרחם יעול לו דרך בשדהו אבל דרך קצרה יכרוך לו אלא ירבה ליעול: **גמ׳ שפיר קאמר אדמון.** דקס״ל כשתרבעת השדות שסביבותיו של אדם אחד הן דממה נפשך אורחיה דרך שדהו. שהחזיקו בה בעלי השדות שבמצריו: **ילך לו בקצרה.** על כרחם יעול לו דרך בשדהו אבל דרך קצרה יכרוך לו אלא ירבה ליעול: **גמ׳** שפיר קאמר אדמון.